

Meddelanden

af

Gestriklands Fornminnesförening.

1912.

1772 års Kyrko- och tornbygge i Årsunda.

Nedanstående utdrag ur Årsunda församlings sockenstämmo-protokoll har välvilligt ställts till Fornminnesföreningens förfogande af pastor i församlingen kyrkoherden K. G. Holmqvist, och det intages i Föreningens meddelanden såsom i sin mån bidragande till en kulturbild af den tiden i jämförelse med vår, belysande motsatserna i många hänseenden mellan nu och då.

Församlingen hade fått en ny kyrkoherde, den kraftige och företagsamme Anders Thomasson Lundqvist. Denne fann kyrka och prestgård i djupt förfall men lyckades återupprätta bägge. Redan 1759 började han sitt arbete med kyrkans förbättrande. Församlingen var visserligen liten med cirka 800 invånare, men den var dock större än att alla vuxna kunde på en gång rymmas i det gamla templet. Nyligen hade en förmaning från regeringen utgått till vederbörande att i tid vidtaga åtgärder till kyrkornas vård, underhåll och utvidgning m. m. Detta tog nu Lundqvist till utgångspunkt för yrkande på åtgärder till kyrkans utvidgning. Hans förslag vann bifall och man lofvade, att frivilliga sammanskott vid hvarjehanda lämpliga tillfällen skulle göras. År 1763 går han ett steg längre och lyckas genomdrifva ett sockenstämmobeslut, att kyrkan skulle förlängas västerut genom tillbyggnad af ett hvalf, att sakristian skulle utvidgas och kyrkan förses med torn för klockorna, i st. f. den gamla, numera odugliga klockstapeln.

Ett kostnadsförslag uppsattes, slutande på en summa af 48,301 d. k. m., för hvilket belopp byggmästaren Daniel Hagman åtog sig att utföra det hela enligt kontrakt af d. 7 dec. 1763.

Byggnadsarbetet kunde dock icke börjas förr än 1768, hvilket troligen berodde därpå att den uppgjorda ritningen icke gillades af öfverintendenten, som i stället uppgjorde en annan efter hvilken arbetet skulle utföras. Denna ändring gaf anledning till tvist mellan socknen och byggmästaren, som nedlade sitt arbete och fordrade högre betalning. Genom landshöfdingeembetets ingripande ålades han dock att utföra det och så blef kyrkan färdig efter hvad som synes under sommaren 1774.

Kyrkoherden Holmqvists skrifvelse är af följande lydelse:

År 1756 tillträdde Anders Thomasson Lundqvist Årsunda pastorat. Han var född i Torsåker, Gästrikland, 1715, blef Fil. Doktor och prästvigd 1746, tjänstgjorde här 19 år och tillträdde Torsåkers, sin födelsesockens, pastorat 1775. Vid Lundqvists tillträde här befunno sig Kyrka och prästgård i förfallet skick; och socknen, som hade omkring 800 innevånare, hvaraf omkring 66 bönder och resten torpare (omkring 40) och dagakarlar, var fattig. Att Lundqvist under sådana förhållanden kunde åstadkomma, att prästgården från sin olämpliga tomt öster om kyrkan flyttades till sin nuvarande plats och till större delen nybyggdes år 1758, och kyrkan tillbyggdes med ett hvalf och ett torn samt sakristia vittnar om ovanlig kraft och förmåga.

Om kyrko- och tornbygget anföras här några utdrag ur sockenstämmoprotokoll och andra handlingar:

Utdrag ur sockenstämmoprotokollet af den 7 Oktober 1759.

3. Erindrade Pastor, att som Kongl. Maj:ts nådiga bref till Landshöfdingarna och Consistorierna uti riket af den 22 martii thetta år, angående Collecters ansökningar, Kyrkjors

byggnad och reparerande, ibland annat innehåller, att församlingarna böra i tid vara betänkta uppå, huru the till sina Kyrkjors förbättrande igenom tidiga sammanskotter i pennningar och materialier måtte hafva gjort sig beredda, thet nu äfwen af församlingens Ledamöter borde påtänkas, huru Kyrkjans inkomster måtte i någon måtto blifwa förökta, på thet i fall Kyrkjan i framtiden skulle betarfwa, som troligt synes, både utbyggnad och någon ansenligare reparation, då wisseligen nödigt skulle befinnas blifwa, att till underhjelpande theraf söka och erhålla Collector.

Och som Pastor af the äldre Kyrkjorekningarne anmerkt huru Församlingens Ledamöter gjort wackra tillökningar af Kyrkjans inkomster genom friwilliga gåfwor wid högtider, Nattwardsgång och andra tillfällen; frågades: Huru en så loflig sed kommit att afläggas? Och om then icke ännu kunde åter upptagas? Till förra frågan svarades: att thet i anseende till wissa omständigheter blifwit aflagt; men hwad then senare angår, wore ingen theremot, att samma sed må åter upptagas, tå therwid ingen föreskrift blifwer till någon wiss summa; utan hwar och en friwilligt gifwa får hwad han af godt hjerta förmår.

Utdrag af sockenstämmoprotokoll af den 31 Martii 1763.

1. Förestäldte Pastor nödwändigheten af ny Sacerstias byggnad, som i längre tid warit påtänkt och omtalt; men ej ännu kommet till någon verkställighet. Häremot hade sockenmännerna ingenting att påminna, som dem nogsamt wore bekant huru obeqwäm then gamla Sacerstian är, så i anseende till trängsel, som köld och fuktighet, at uti henne så kunna wårda Kyrkjans skrud och inventariersedlar, som sig bör, utom flera thess olägenheter. Men emedan ock sjelfwa Kyrkjan i anseende till Församlingens förökelse werkliga tarfwar utbyggnad, så frågades:

2. Om man icke i tid borde äfwen wara betänkt theruppå, at taga den anstalt, at både Kyrkjo och Sacerstie Byggnaden kunde blifwa sluten under et Contract. Sedan häröfwer en

stund både mot och med öfwerlagt war, men Pastor i synnerhet förestäldt, at man wid et så wigtigt och angeläget werk, icke borde föra mycken disput och ordatwist; utan fast mera med allmän sam- och endräghet (sic) i Herrans Namn et sådant arbete både påtänka och angripa, tå hwarken Guds Wälsignelse eller utwägar och medel till thess fullbordande wore at misströsta om, blef enhälligt bewiljat, at hos höga wederbörande i thenna sommar göra ansökning om en laglig undersökning härom, samt förslag till nödiga materialiers erhållande.

9. Påmintes, at the som återstå med något af thet bewiljade sammanskottet till nödiga Kyrkjans byggnadshjelp, måtte thet nu godtgöra, emedan intet uppskof thermed längre kan hafwas fördrag; hwilket och af them som vederborde efterkommet blef: Som ock öfwerenskommet wart, at thetta sammanskott så länge göres och underhålles till thes man får se, i hwad slut Kyrkjobyggnaden kan stadna.

Syneinstrument öfver besiktning af Årsunda Kyrka den 30 November 1763.

År 1763 den 30 November, sedan Herr Kyrkoherden i Årsunda och Gestrikland Ärewördige och Höglärde Magister Anders Lundqvist och församlingens fulltalige ledamöter redan den 31 sistlidne Martii i hållen sockenstufwa öfverlagt, huruledes the-
ras Kyrka funnes ganska liten och till utrymme aldeles otillräcklig för them, som kunna och böra bewista then almäna Gudstjänsten ändock then blifwit försedd med läktare vid wästra gafwelen och hela norra väggen; hwarföre the för sin del beslutit kyrkans utvidgande: men tillika funnit sin förmögenhet wara alt för liten och swag til utförande af et så kostsam-
t werk, särdeles tå dyrheten i all ting stigit til en fast anse-
nlig höjd och för then skul tyckt sig föranlåten hos Kongl. Majestät i underdånighet anhålla om hjelp genom Collect: Hvilken angelägenhet sedermera Herr Kyrkoherden anmält i

Högwördiga Domcapitlet, som i anledning theraf, igenom skrifwelse til Herr Landshöfdingen och Riddaren, Högwälborne Baron Carl Sparre under den 28 sistlidne September anmodat Wälbemälde Herre om anstalt till en laga undersökning af berörda byggnad, enligt Kongl. Brefwet den 22 Martii 1759 och således Högtärade och Wällofiga Landshöfdinge ämbetet medelst bref anmodat undertecknad Häradshöfding om samma undersöknings verkställde; Så blef efter sluten Gudstjenst thetta ärende i Kyrkan företagit i närwaro af Högwördige Domcapitlets igenom bref af d. 9 i thenna månad förordnade fullmäktige Herr Probst och Kyrkoherden i Torsåker, Högwördige och Högtärade Olof Solenius, samt å Kronans wägnar til följe af ordres under den 16 dito, Krono-Befallningsman Wälbetrodde Anders Överbom: Såsom ock härwid woro tillstädes, jämte Herr Kyrkoherden Lundqvist Årsunda församlings Kyrkowärdar Anders Persson i Hedkarby och Lars Persson i Kilen tillika med församlingens öfriga inwånare, som mäst man-grant sig infunno.

Wid föreställning om orsaken i sockenstämman d. 31 sistlidne Martii til then projecterade Kyrkans utwidgande, inrättning til torn och Sacristians förbättrande wille wäl i förstone en och annan påstå, at meningen endast varit om Sacristians utwidgande, men omsider tå Kyrkowärdarne och flera intygade om thet wid samma tillfälle hållna protocols riktighet och at berörda byggnad, Kyrkan, Sacristian och torninrättning pröfwats oundgängelig, kunde ingen säga theremot, och eftersägs therpå Kyrkans beskaffenhet, som fans wara endast 9½ alnar hög, 27 alnar lång, 14½ alnar bred innantil, med tvänne hwalf och läktare så wäl längst efter hela norra väggen som then wästra gafwelen, så at intet mer rum til sådan läktarebyggnad är öfrig.

Sjelfwa muren och hwalfwen i godt stånd; men utantaket fans på bägge sidor om röstet af wästra gafweln skild från muren, takstolen bristfällig, resverket skämt och så skutit sig ut, at thet förorsakat öpning och skada på muren, särdeles på norra ändan af then nämnda wästra gafwelen, hwarigenom takets förbättrande, om ej annan byggnad skulle skje, ändå pröf-

was ousgängeligit. Äfwenledes är Klockstapeln i så slätt tillstånd, at then ej längre kan nyttjas. Och är thet enligit med Kongl. Brefvet d. 28 Martii 1759 at särskilda Klockstaplar af trä böra undvikas, samt i thet stället Klockorna flyttas i torn, ther thet sig göra låter.

Widare erfors at i bänkarna nedre i Kyrkan och på läktarne äro rum endast för 224 mans- 242 qvinns-personer. Hwar emot i socknen äro ohngnefär åtminstone 650 personer gamlare och yngre, som med upbyggelse kunna och böra bewista then almäna Gudstjänsten, således är klart at 184 sådane i brist af rum måste afhålla sig therifrån. Sacristian åter endast 4½ alnar lång och 4½ alnar bred med en liten fönsterglugg så usel och trång at Presten, så till sägandes, knappt kan wända sig, än mindre är ther nog rum till förwar af Kyrkans skrud med mera.

Enär således blef handgripiligit, thet Kyrkans och Sacristians utwidgande, så wäl som inrättning af torn, i stället för then förlorade Klockstapeln synes ej kunna undgås, öfwerlades om sättet thertil, hwarwid thet pröfwades lämpligast och minst kostsamt at Kyrkan en tillbyggnad på 12 à 13 alnar lång innantill med et hwalf förrättas på wästra ändan och thertil med en murad tornbyggnad, enligit then theröfwer författade ritning. Sammalunda utwidgas Sacristian i bredden på wästra sidan jämt intill nedre norra Kyrkofönstret ungefär 2½ aln, och på längden åt norr 6½ alnar.

På kostnaden till all thenna byggnad afgaf then af Kongl. Majestäts Respective befallningshafwande hit förskrefne och tilstädes warande Byggmästaren konstförfarne Mäster Daniel Haggman följande förslag:

	Kopparmynt
	Daler öre
3,000 lass sten à 2 daler	6,000: —
1,300 tunnor grå kalk à 5 daler	6,500: —
100 » hvit kalk à 8 »	800: —
12,000 st. hvalftegel, 10 tum långt, 7 tum bredt	
4 tum tjockt à 72 daler.....	864: —

Transport 14,164: —

Transport 14,164: —

32,000 st. murtegel 12½ tum långt, 6 tum bredt och 4 tum tjockt à 72 daler	2,304: —
500 granspiror, 16 alnar långa, 7 tum i lilländan allesamans räta, utan krokare och slänkar ej heller solwinda à 1 daler	500: —
400 ställningsbommar, 6 alnar långa, 3 tum i lilländan à 8 öre ..	100: —
80 Tälfter enkla sågbräder à 12 d.	960: —
50 Tälfter dubbla bräder à 24 d.	1,200: —
2 Tälfter plankor eller hel botner à 36 d.	72: —
6 st Furu bjelkar, 17 alnar långa, 12 tum i fyrkant à 42 d.	252: —
32 st. Furubjelkar, 13 alnar långa, 12 tum i fyrkant à 36 d.	1,152: —
15 st. dito Bjelkar, 16 alnar långa, 10 tum i fyrkant à 36 d.	540: —
32 st. dito furu Bjelkar, 13 alnar långa 10 tum tjocka i fyrkant à 33 d.	1,056: —
20 st. furu bjelkar, 11 alnar långa, 12 tum i fyrkant à 33 d.	660: —
24,000 st. takspån, 1 aln och 3 tum långa, 6 tum breda à 40 d.	960: —
24,000 st. 3 tum spik à 20 d.	480: —
6,000 st. 4 tum spik à 24 d.	144: —
2,500 st. 6 tum spik à 28 d.	70: —
2,000 st. 9 tum spik à 36 d.	72: —
5 Skæ 5 Læ platt stångjern, på hwart Skæ 7 stänger och 7 alnar långa à 120 d.	630: —
9 st. stänger, 7 alnar långa, 1 tum i fyrkant, om ohngefär 1½ Skæ à 120 d.	180: —
6 Tunnor Tjära à 30 d.	180: —
3 tunnor rödfärg à 36 d.	108: —
1 st. Bruklafwa	12: —
6 st. släggor eller Knoster, 2 större à 7 mark 4 mindre à 3 marks wikt	14: —

Transport 25,810: —

	Transport	25,810: —	
6 st. Skyflar à 2 d. 16 %.	(% = öre)	15: —	
6 st. Handspett, 5½ qvarter långa à 6 mark		9: —	
6 st. Jern störrar à 6 d.		36: —	
2 st. Wattukar om 2 tunnors rum à 12 d.		24: —	
6 st. Wattusar (-sär, såar?) à 2 d.		12: —	
8 st. Wattu ämbar à 24%		6: —	
4 st. Wattu stäfwor à 10%		2: —	
4 st. Skelor af grannaste Sorten à 2 d. 16 %		10: —	
2 st. Gryn såll à 1 d.		2: —	
3,000 st. dagsverken à 3 d.		10,800: —	(sic)

Byggmästaren i arfwodes lön för sig och 4 sina arbetare, som alla sjelfwa hålla sig kost; men förses med husrum och sängkläder requirerar, ... 8,000:—
 då han förbinder sig wäl och förswarligen efter ritning och Contract förfärdiga alt arbet wid Kyrkans, Sacristians och tornets utwidgande och byggnad, så mycket på en Byggmästare ankomma kan

Summa 44,726: —

Noch tillkommer

2,800 lass sand à 18%	}	.....	1,575: —
1,400 „ ler			
			48,301: —

Häremot eger Kyrkan ej flera medel eller penningar, efter räakenskaperne, än Fyra Tusende Sexhundrade Ottatijo Sju dahl, Sexton öre Kopparmynt: icke heller innehafwer hon några inkomster af donerade eller testamenterade Hemman, egor, Capitaler, eller någon mer spannemål, än af Cronotionden i socknen 4 tunnor så kallad Win och byggnings säd, som till mässe-win mäst åtgår.

Widkommande socknens storlek, så utom Prestebordet af $\frac{3}{5}$ dels gärdemantal, består socknen, likmätigt Härads Skrifvarens i orter upwiste förteckning af allenast $23\frac{11}{80}$ dels gärdemantal eller hela summan, alt skatte, och fördelte i 66 hemmans rökar eller matlag. Härtill kommer 15 soldater, 30 mantals-

skefne Handtwerkares, Torpare, Reserv Karlars, afskjedade soldaters och Soldate Enkors, samt lika många eller 30 sådana utur mantals längden uteslutne personers rökar eller matlag. Yttermera eftersågs och befans, at sedan år 1720 och till närvarande har till hwarjehanda Kyrkans widmakthållning, reparationer och nödwändigaste af större värde utgådt utom smärre utgifter 2,615 d. $13\frac{1}{2}$ % koppmt, som influtit i församlingen; och anmärkes därhos, at under ofwannämde 4687 d. 16%, som nu finnes i behåll, inbegripes dels friwilliga gåfwor wid hwarjehande tilfällen, dels et årligit sammanskott af 8 öre koppmt på öreslandet, hwartill Herr Kyrkoherden Lundqvist, när Kongl. Brefvet af d. 22 Marti 1759 kom ut, så förmådt socknens inwånare, i afsende på Kyrkans nu projecterade byggnad och utwidgande, som han såg blifwa oundviklig.

För öfrigt har Församlingen aldrig i mannaminne, än mindre ifrån år 1720 sökt eller fått någon Collect inom Stiftet eller omkring hela riket, men twärt om af thenna lilla Församling sedan berörda år utgifwits i Collect-medel til andra i Stiftet och eljest i Riket en nog ansenlig Summa af 2,447 d. Kopparmynt, som kunnat göra nog wacker hjelp wid nu tilämnade byggnad, om samma penningar fådt blifwa qwar wid Kyrkan.

Nu ehuruwäl socknens innewånare komma at sjelfwa anskaffa sten, spiror, bjelkar, bräder, sand, ler och mera materialier, som inom socknen kan finnas; jämwäl slå tegel och förätta de wid murningen erfordrande dagsverken; Likwäl så wida, ty förutom, måste köpas isynnerhet kalk, jernredskap och annat, hvilket kostar ansenligt: Såsom ock Byggmästarens, jämte thes 4 arbetares arfwodestiger högt; och ther tillkommer snickare och glasmästare lön, jämte klensmide wid bänkarnes och twäne fönsters förfärdigande, hwarå nu ej kunnat utsättjas något wist värde, hilst man ej haft till hands någre theruti nog förfarne och tilförlitelige handtwerkare: men till all sådan utgift ej på långt när förslår the i kyrkan befintelige medel och penningar, fast än summan theraf, när man öfwerwäger socknens lilla beskaffenhet, är hederlig nog, och ofelbart warit mycket mindre, så framt ej inwånerna gifvit sig an med be-

römlige sammanskotter: Hwarförutan the ej eller wårdslösat kyrkan, utan wäl hållit then vid makt, jämte thet the i Collector til andra kyrkor gifne medel äro så betydande, at thene socken tyckes förtjena blifva tillbaka ihogkommen. Altså och emedan then tilämnade oumgängeliga kyrkobyggnad har helt och hållit till afseende på then Stora Gudens ära och sjä-lars underwisning i salighetens kundskap, hwarom wår Christeliga Höga Öfwerhet i alla tider wist högstbegripelig sorgfällighet, och thet wist är wärdt påtänkas, at här i socknen äro snart 200 personer, som med andre på en gång skulle med förmån kunna bewista then allmänna Gudstjensten, men i brist af rum måste afhålla sig therifrån. Ty torde Höga Öfwerheten i allernådigste behjertande af allt sådant lika nådigt bewilja, til thenna Årsunda kyrkas utwidgande och förbättring, en owilkorlig Collect öfwer hela Riket, jämte thet hon får behålla alla wilkorliga Collector, isynnerhet eljest socknens inwånare, som finnas få till antalet, ej äro förmögne til fullbordande af sitt Christeliga upsåt, i nu warande swåra tider, tå fast många som knappast ega sin utkomst med brödfödan och Cronoutskylders betalande, så at theas goda wilja måste wika för then inskränkta förmågan.

År och dag, som förr skrifwit står
På undersökningsmännens wägnar

CARL DAHL.

Med Hufwudskriften lika lydande intyga
Laur. Enagrius. *Joh. Löfgren.*

Byggnads-Contract uprättadt och fastäldt imellan underskrifne Byggmästare och Årsunda församlings ledamöter om kyrkjans utwidgande, tillbyggnad och förbättring, som följer.

1:o. Åtager jag Daniel Hagman mig att nedrifwa wästra gafwelen på kyrkjan, och i stället tillbygga så wäl ett hwalf om 12 à 13 alnars längd inom murarna, som ock therutom en

tornbyggnad göra till then form, storlek, högd och prydnad, som then författade ritningen utwisar, samt klockorna wed tornets fullbordan, utur klockstapelen in i Tornet till sit bruk uppfordra; så ock, att utwidga Sacristian till sju alnar på bredden och ellofwa alnar på längden inom murarna, i hvilken under golfvet blifwer en liten källare, på Wästra väggen spis och taket innantill gipsat, samt med golf och twänne fensterluffer försedd, såsom och en uppgång therutan till Predikostolen, hvilken kommer att flyttas till pelaren utom sacristian.

Sammalunda skall jag gamla Wapenhuset nedtaga och så wäl, i stället för dörren, en fensterluft tillreda, som ock till likformighet uppbygga och igenmura alla the öfriga fenstren å ymse sidor af kyrkjan och lägga gaflarna midt emot hwarandra, jämte tjänlig Bogårds port på Wästra sidan wid murens utflyttning upprättja, samt allt arbete med spånadt tak, listande, målad rappning och afputsande, så forsvarligen fullgöra, att thet skall wara till Församlingens fullkomliga nöje; Och thet allt för ett betingadt arwodin eller arbets lön för mig och fyra mina medarbetare, Respenningar, kost och andra umgälder för oss inberäknade, i ett för allt till en summa af Åtta Tusende daler kopparmynt, utan att kyrkjan kommer att något widare att tillägga, allenast att oss therjämte under arbetes tiden, på lämpligt ställe bestås husrum och sängkläder, tå jag för upsigten öfwer allt arbetet äfwen blifwer answarig, utan att någon särskildt Byggmästare eller uppsyningsman af nöden wara skall: Och skall arbetet af mig företagas och påbegygnas, så snart jag blifwer underrättad att alla erfordrade Byggnings materialier enligt thet upsatta Forslaget therpå blifwit tillräckeligen förskaffade.

2:o. Häremot utfästa och förbinda wi Årsunda sockenmän oss att till Byggmästaren Hagman strax wid arbetets början leverera en tredje del af then betingade arbetslönen, andra tredjedelen tå arbetet hunnit till hälften, och then sista tredjedelen wid thets fulla fullbordan. Theslikes skole wi ock gå honom tillhanda med 30 man gångledsfolk om dagen, samt hafva alla nödiga materialier till hands, att intet wid arbetet måtte studsas och tiden fåfängt förhalas, samt i god tid till-

känna gifwa när arbetet kan med säkerhet företagas och begynnas; såsom wi och skole förse Herr Hagman och thess underarbetare med tjenligt husrum och nödiga sängkläder medan arbetet påstår.

Till yttermera Wisshet och säkerhet å ymse sidor, hafva wi thetta Contract med egenhändig namn och Bomärken underskrifvit och thet å twänne lika lydande exemplar, som skedde uti Årsunda Prästgård d. 7 December 1763.

DANIEL HAGMAN.

Uppå Årsunda Församlings wägnar
AND. THOMASS. LUNDQVIST,
Kyrkjoherde.

*Anders (bomärke) Persson i Hedkarby,
Lars (bomärke) Persson i Kilen,
Sven (bomärke) Jonsson i Lund,
Ivar (bomärke) Persson i Sörby.*

Utdrag af sockenstämmoprotokoll af den 28
December 1763.

6. Förelästes en repartitions längd uppå the af Bygmästaren Hagman reqvirerade materialier till Kyrkjan, upprättad efter öreslanden, med upmuntran at församlingens ledamöter wille nu i tid göra någon början till thet ena och andras anskaffande, at icke tungan måtte blifwa för dryg om themed upskjutes intill sista tiden; hwilket ock lofwades.

Utdrag ur sockenstämmoprotokoll af den 13
Maj 1764.

6. Frågades hwad anstalt nu gjordes till tegelbruk? Swarades: at hwar och en wille draga försorg therom för sin del, och sade sig Fänja Byemän redan hafwa hemfört ler thertill för sig: hwilket altså lemnades till församlingens godtfinnande allenast the ej förgäta at göra Karen thertill efter Byggmästarens gifna mått.

Utdrag af sockenstämmoprotokoll af den 1 Maj
1765.

6. Upplästes Kongl. Maj:ts nådiga Cirkulair af d. 28 Augusti 1764, hwaruti ytterligare stadgas om Collectors ansöknings till Kyrkjobyggnader m. m. och anmanades Församlingens ledamöter, at nu med allwar tänka uppå nödiga materialiers anskaffande, till then förestående byggnaden, så kärt them är at undwika then olägenheten at enligt högstbemälte Circulaire 3 § skulle genom Högwördige Domcapitlets och Wällofl. Landshöfdinge ämbetets myndiga åtgärd, och wid thet utsatte witets erläggande, och förelagd tid och dag till Kyrkjobyggnadens fullgörande bringas, sedan thes nödwändighet wore utrönt och dagligen mer och mer tilltager.

Utdrag af sockenstämmoprotocoll af den 12
Jan. 1766.

4. Afkunnades thet årliga sammanskottet till Kyrkjobyggnaden, hwarwid åter påmintes församlingens ledamöter, at göra någon mera verklig anstalt till materialiers anskaffande, än härtills skedt.

År 1769 den 22 November meddelar Domkapitlet i Uppsala, att Kongl. Maj:t i nåder bewiljat sökt Kollekt till Kyrkobygget, men på samma gång, att den underdåniga ansökan bifogade ritningen blifvit granskad af Kongl. Maj:ts Öfwer Intendent, som mot densamma anmärkt, »att brutet tak är onödigt, och icke passar till spånbetäckning; att taklisten är trij gånger högre, än den bör wara; att tornmuren är mycket för stor; att de i hörnen anlagda trapporna förswaga tornpelarna, och att den öfra Altanen hindrar vattnets aflopp, samt gjer tillfälle till röta: I anseende till hwilket alt Högwälborne Herr Öfwer Intendenten författat ofwannämnda nya ritning, den Kongl. Maj:t genom dess nådiga adprobation auctoriserat, och hwar efter Kongl. Maj:t således will att denna Kyrkobyggnad må ske.» Widare ålägges Herr Prosten (Lundqvist, som nu var vice kontraktsprost) att delgifwa församlingen K. Maj:ts beslut och genom en «förständig murmästares tillkallande» draga försorg om att

Kyrkobyggnaden på anbefaldt sätt »werkstald warder, och genom den Högstes bistånd, i sinom tid fullkomnas».

Under arbetets gång ändrades den ursprungliga planen att utwidga den på Kyrkans norra sida belägna Sakristian, och i stället byggdes Ny Sakristia på eller vid Kyrkans Östra gafvel.

Byggnadsarbetet börjades redan 1768 med läggande af grund till den nya delen af Kyrkan samt tornet.

År 1772 börjades murningen af väggar och hwallf till den nya delen af Kyrkan och tornet, och hade arbetet till hösten hunnit så långt, att takstolar voro resta och fönsterkarmar insatta. Tak skulle nu läggas öfwer det nya hwallfwet, men då behagade Byggmästaren Hagman resa sin väg och sockenmännen måste på egen hand pålägga nämnda tak för att icke hwallfwet skulle af snö och väta förstöras under vintern. Först i Augusti följande året 1773 återkom byggmästaren, och arbetet skulle ånyo upptagas, hvarför halfva socknen budades till gångled. Byggmästarens afsikt med att afbryta arbetet yppades nu, i det han begärde en ansenlig tillökning i arbetslön, 4,000 d. Kopparmynt, föregifvande, att den ändrade ritningen och Sakristians förläggande till östra gafveln betydligt ökat byggnadsarbetet. Då sockenmännen icke beviljade hans begäran, reste han åter jämte sina arbetare sin väg.

Med anledning af detta byggmästarens uppförande ingick Kyrkoherden Lundqvist den 31 Oktober 1773 till »Högwälborne Herr Grefwe, Landshöfdinge och Commendeur af Kongl. Majestäts Nordstjerne-Orden, Nådige Herre!» med anmälan om byggmästarens förhållande samt under åberopande af med honom ingånget Kontrakt med anhållan om Landshöfdingens hjälp. I inlagan heter det, — — — »så finne wi, under sådana iråkade omständigheter oss ingen säkrare utväg och råd, än att fly till Eder Höggrefweliga nåde och uti djupaste ödmjukhet härmed anhålla om Eder Höggrefweliga Nådes höga handräkning och högtgällande åtgärd, at merbemälte Byggmästare Hagman måtte wid tillräckeligt wite warda pålagd och tillhållen at antingen på första instundande wårdag sig här i Årsunda inställa till thetta Kyrkjo-arbetes fullbordande, eller ock tillåta

oss att antaga en annan Byggmästare, som thet fullkomnar». Widare yrkades återbärande af förskott, som Hagman fått samt skadeersättning och möjlig rätttegångskostnad. Inlagan afslutas med dessa hoppfulla ord: »Uti thet säkra hopp, at Eders Höggrefliga nåde täckes nådgunstligt willfara vår begäran i en angelägenhet, som så nära rör på thet ömaste vår och våra efterkommandes både andeliga och timeliga wälfärd, näst then Store Gudens ära, framhärda med djupaste wördnad

Eder Höggrefliga nådes

allra ödmjukaste tjenare

Årsunda then 31 Oktober
1773.

På Årsunda Församlings wägnar

And. Thomass Lundqvist
Past. & v. Prost.

Olof (bomärke) Persson i Lund } Kyrkjo-
Olof (bomärke) Jönsson i Kilen } wärdar.

»Här öfwer skall Byggmästaren Hagman sig förklara inom twenne veckor efter undfåendet wid 10 Dr. Silfwermynts wite, samt thenna skrift tå tillika åter ställa.

Gefle i Landscancellie d. 12 Nov. 1773.

N. Gyldenstolpe.»

Hagmans förklaring öfver ofvanstående inlaga innehåller hufvudsakligen, att, då ritningen genom Öfverintendenten ändrats, och då Sakristian byggts på annan än först ämnad plats, bygget blifvit dyrare, samt att Årsunda sockenmän icke fullgjort sitt åtagande att tillhandahålla byggnadsmaterialier och dagsverken.

På af Landshöfdingen infordrade »påminnelser» öfver Hagmans skrift svarar Lundqvist hufvudsakligen: 1. Hagman

viste vid uppgörelsen, att ritningen hos Kongl. Maj:t möjligen komme att ändras; 2. Nya ritningen var billigare att bygga efter; 3. hvad Årsunda sockenmän af kontraktet brutet vore »at wi till Hagman utlemnade större summa af thes arwodelön, än wi bort, förr än Byggnaden waret fullbordad!» 4 de af Länsmannen Rydberg förda diarier öfwer gångleden visa, att aldrig under trenne dagar warit under 30 man dagsverksfolk, men väl ofta 37 man. Till slut anhålles att Hagman »wid ansenligt wite» åläggas att fullborda bygget.

Landsböfdingens utslag föll den 18 Mars 1774 och innehåller, att de skäl, Hagman anfört för att afbryta bygget och fordra högre arbetslön, äro dels vederlagda, dels obestyrkta, hvadan han förständigas »att jämte sine fyre arbetare innan den första nästkommande Maji sig i Årsunda socken infinna till arbetets fullbordande, utan annan vedergällning och förmöner än Contractet innehåller, eller äga, i annan händelse, sockenmännen rättighet, att antaga och till arbetets fullkomnande nyttja någon annan Byggmästare, som niuter ej mindre hwad af Contracts Summan ej ännu blifwit utbetalt, än af Hagman undfår, hwad samma Byggmästare för then åter stående byggnaden, skäligen mera kan fordra.»

Hagman synes hafva fogat sig efter detta utslag och fullfört kyrkobygget, ty intet förekommer vidare i handlingarna om denna sak.

Angående inredningen af Kyrkan anføres följande:

År 1774 then 11 September upprättades följande Byggnads-Contract nedan skrefne mästare och Årsunda Församlings ledamöter imellan uti allmän Sockenstufwa.

1:o. Åtager jag Anders Ström mig att med snidkarhærbete inreda Årsunda kyrkja medels ny altare disk efter then från Stockholm undfångna ritningen, predikostolens nidfällande och rätt wende i tillbörlig stånd, nye bänkar uti hela kyrkjan, en läcktare under tornet och jämt med fenstren i sista

hvalfwet samt trappor up till och in uti tornet; och thet för en suma af 700 d. koppmt under beting, att jag wid arbetets början får lyfta halfwa arwodet 350 d., socknen kosthåller mig med trenne arbetare och gifwer mig ett ljus till mans samt nödiga materialier; skolandes jag then tredje instundande Oktober wara här tillstädes att arbetet påbegynna, hvilket jag hoppas till Ljul kunna wara färdigt, tå trenne man unnas mig till gång led hwarje dag och thet så förswarliget, att både jag sjelf och Församlingen kan theraf nöje, hugnad och heder hafwa.

2:o. Theremot förbinda wi oss Årsunda Församlings ledamöter att til förenämde mäster Anders Ström i Gefle wid arbetets påbegynnande lemna honom halfwa accords summan 350 d. koppmt, att hålla honom med trenne gesäller under arbetstiden husmans kost, gifwa honom ett ljus till mans samt gå honom tillhanda med trenne mans gång led om dagen, samt i tid tillskaffa the materialier, som nödiga pröfwat med förmodan, att allt föreskrifwet arbete blifwer så förswarliget och hederliget gordt (sic) att thet swarar emot vår omkostnad. Till yttermera wisso hafwa wi thetta Contract med våra egenhändig namn och Bomärken å twenne lika lydande exemplar underskrifwet, som skedde i Årsunda.

År och dag, som föreskrifne stå

ANDERS STRÖM.

Snickare i Gefle.

Uppå Årsunda Församlings wägnar

Anders Tomass. Lundqvist.

P. & v. Pr.

Olof (bomärke) Persson i Lund, }
 Olof (bomärke) Jonsson i Kilen, } Kyrkwärdar.
 Anders (bomärke) Andersson i Berga,
 Olof (bomärke) Andersson ibdm.

Från Stjernsunds Bruk togs järn till tornet och 6 Skæ plåt till torntaket samt fönstersmide och 2 fällbomslås, samt järn och spik från Gammelstilla och Gysinge bruk. Smederna Erik Andersson och Joh. L. Sundberg verkställde smidet, Johan Kindberg pålade plåttaket på tornet; Lars Garplind från Gefle insatte fönstren, hwartill, utom gamla rutor, åtgick 73 nya rutor à 8 öre 2 Læ 10 marker bly à 18 d. Læ., 4 æ engelskt tenn à 4 d. 16 ./..

Mönsterskrifvaren Joh. Löfgren, troligen från Gefle, verkställde målning och Claes Eng. Petersson levererade färgstoffer och olja.

Zachar. Sjöström i Gefle erhöill för »1 st. drifwen dubbel Topp» 120 daler, och målaren Georg Jacob Häring för »Förgült en Tup med äkta güll, der till gongit 16½ bäck guld à 4½ daler bäckén (sic) gör 74 d. och 8 ./. , för arbets lön för för gylningen 30 d. Suma 104 d. 8 ./. Erik Hillström i Gefle hade »förfärdigat 3:ne stycken metall bursar till koppar Hanen, som löper på jernstången» 24 daler koppmt.

Kakelugnsmakaren Joh. Niclas Walther i Gefle uppsatte i Sakristian en grön kakelugn för 102 daler, för »Dörrar och spjäll» dertill 24 d.

År 1872 d. 5 Maj antogs Pellas Erik Pehrsson i Kråkberg Mora socken, kostnadsförslag, 1,300 Rdr. till tornur med slagverk för hel- och halftimme. Taflor, med äkta guldförgyllda visare och siffror samt lod och linor skulle socknen bekosta utom virke och handtlangning, hvilket allt beräknades till en kostnad af 400 Rdr.

Till jämförelse och tidsbild anføres, att vid tiden för tornets byggande 1773, var priset för ett dagsverke 3 d. koppmt och för 1 tunna råg 75 daler koppmt.

Årsunda d. 24 April 1912.

K. G. Holmqvist.

Smärre notiser.

Fornminnesföreningen har erhållit rätt att tills vidare disponera en mindre stenbyggnad belägen å det gamla Stenebergs sockerbruks mark. Härigenom har vunnits möjlighet att bereda en om än tillfällig och anspråkslös förvaringsplats för det antal fornföremål föreningen har i sin ägo.

Föreningens samlingar har under året ökats med en *bibel* tryckt i Gefle hos E. P. Sundqvist, som var egare till det första tryckeriet i Gefle. Gifvarinnan var enkefru Johnsson härstädes. Genom köp har förvärfvats ett par gamla fönster med blyinfattade rutor samt en del stockar använda till pressning af läder å sadelmakareverkstäder.

Revisionsberättelse.

Undertecknade, utsedde att granska Gestriklands Fornminnesförenings räkenskaper för åren 1909, 1910 och 1911, få efter fullgjordt uppdrag afgifva följande berättelse:

<i>Tillgångar den 1:sta Januari 1909:</i>	
Innestående i Gefle Stads Sparbank	Kr. 2,410: 38
„ hos kassamannen	„ 24: 01
	Kr. 2,434: 39

Inkomster under 1909:

Sparbanksränta	Kr. 106: 80
	Kr. 2,541: 19
Transport	Kr. 2,541: 19

Transport Kr. 2,541: 19

Utgifter:*Fornminnessamlingens konto:*

Inköpt 1 selkrok	Kr. 35: —	
1 par skospännen af silfver ...	„ 15: —	50: —
Diverse omkostnader	Kr. 289: 26	Kr. 339: 26
		Kr. 2,201: 93
Fornminnessamlingens konto	„ 50: —	
<i>Tillgångar den 31:sta December 1909</i>		Kr. 2,251: 93
som äro placerade sålunda:		
I Gefle Stads Sparbank enl. motbok	Kr. 2,196: 80	
hos Kassamannen	„ 5: 13	„ 2,201: 93
Fornminnessamlingens konto	„ 50: —	
		Kr. 2,251: 93

Tillgångar den 1:sta Januari 1910:

Fornminnessamlingens konto	Kr. 50: —
I Gefle Stads Sparbank	„ 2,196: 80
hos Kassamannen	„ 5: 13
	Kr. 2,251: 13

Inkomster:

67 årsavgifter	Kr. 201: —
Sparkasseränta	„ 87: 94
	288: 94
	2,540: 87

Utgifter:

Diverse omkostnader	Kr. 356: 89
<i>Tillgångar den 31 December 1910</i>	Kr. 2,183: 98
som äro placerade sålunda:	
I Gefle Stads Sparbank	Kr. 2,124: 74
hos Kassamannen	„ 9: 24
Fornminnessamlingens konto	„ 50: —
	Kr. 2,183: 98

Tillgångar den 1:sta Januari 1911:

Fornminnessamlingens konto	Kr. 50: —
Gefle Stads Sparbank enl. motbok	„ 2,124: 74
hos Kassamannen	„ 9: 24
	Kr. 2,183: 98
	Transport Kr. 2,183: 98

Transport Kr. 2,183: 98

Inkomster:

1 medlemsavgift	Kr. 25: —
66 årsavgifter	„ 198: —
Sparbanksränta	„ 84: 17
	Kr. 307: 17
	Kr. 2,491: 15

Utgifter:

Diverse omkostnader	Kr. 324: 36
<i>Tillgångar den 31:sta December 1911</i>	Kr. 2,166: 79
som är placerade sålunda:	
Gefle Stads Sparbank enl. motbok	Kr. 2,108: 91
hos Kassamannen	„ 7: 88
Fornminnessamlingens konto	„ 50: —
	„ 2,166: 79

Då räkenskaperna äro väl förda och med nödiga verifikationer försedda, få revisorerna tillstyrka att Styrelsen lemnas full och tack-sam ansvarsfrihet för den tid revisionen omfattar.

Gefle den 18 Juni 1912.

*P. Kjellerstedt.**Elam Höglund.*

Utdrag ur protokoll vid Gestriklands Forn-minnesförenings sammanträde den 27 Juni 1912.

§ 3.

Upplästes revisorernas berättelse öfver granskningen af förenin-gens räkenskaper för åren 1909, 1910 och 1911 och meddelades i en-lighet med revisionsberättelsens hemställan full ansvarsfrihet för den tid revisionen omfattade.

Rätt utdraget betygar

Oskar Fyhrvall.

Förteckning

öfver

Gestriklands Fornminnesförenings Ledamöter

åren 1910—1911.

Hedersledamöter:

Hamilton, H. E. G., Landshöfding i Gefleborgs län Grefve, Gefle.
Ström, C. M., Landshöfding, Hernösand.
v. Sydow, O., Landshöfding, Lule. = 3.

Stiftande ledamöter,

som en gång för alla betalat minst 25 kr.:

Andersson, N. P., Byggmästare, Gefle.
Benedicks, G., Bruksägare, Stockholm.
Cavalli, B. G. J., Apotekare, Sköfde.
Ferner, A. E., Modellsnickare, Gefle.
Folin, A. E., Disponent, Stockholm.
Gefle stads bibliotek, Gefle.
Kempff, Hj., f. d. Lektor, Stockholm.
Rennerfelt, Th., Ingeniör, Uppsala.
Stolberg, B., Grefve, Norrköping. = 9.

Öfriga ledamöter,

som betala 3 kr. för år:

Ahlbom, F. E., Vinhandlare, Gefle.
Allgulander, S. P., Handlande, Gefle.
Andersson, N. G., Stadsmäklare, Gefle.
Andersson, Rud., Järnhandlare, Gefle.
Anjou, K., Kronofogde, Gefle.
Berggren, C. W., Borgmästare, Gefle.
Björkman, U., Konsul, Lübeck.
Bäcklin, R., Läkare, Gefle.
Carlsson, Erik, Grosshandlare, Gefle.

Cratz, E. A., Kronokassör, Gefle.
Delin, J. E., Grosshandlare, Gefle.
Ekbom, A., Bankdirektör, Gefle.
Engwall, Ernst, Grosshandlare, Gefle.
Engwall, Emil, Grosshandlare, Gefle.
Engwall, Carl, Konsul, Gefle.
Eriksson, E., Possessionat, Torsåker.
Ericson, G., Bankkamrer, Gefle.
Forsberg, F., Ingeniör, Sandviken.
Fyhrvall, O., Lektor, Gefle.
Grundberg, C. V., Hamnkaptän, Gefle.
Göransson, A., Ledamot af 1:a kammaren, Kungsgården.
Göransson, S., Ingeniör, Gefle.
Hedin, E. A., Stadsarkitekt, Gefle.
Helander, A. L., Läroverksadjunkt, Gefle.
Holmstrand, Per, Vinhandlare, Gefle.
Hultman, A., Apotekare, Gefle.
Höglind, V., Rådman, Gefle.
Höglund, E., Disponent, Strömsbro.
Kjellerstedt, P., Grosshandlare, Gefle.
Kjellerstedt, N., Konsul, Gefle.
Kronberg, E., Grosshandlare, Gefle.
Larson, A., Förste provinsialläkare, Gefle.
Larsson, E., Tullkontrollör, Gefle.
Lindh, V., Bankdirektör, Gefle.
Lindberg, K., Magistratssekreterare, Gefle.
Lindström, E., Lasarettsläkare, Gefle.
Lundeberg, Aug., Bruksägare, Gefle.
Magnuson, T., Disponent, Sandviken.
Malmborg, v. O., Major, Brandchef, Gefle.
Martin, B., Direktör, Gefle.
Matton, E. A., Fabrikör, Gefle.
Mattsson, A., Färghandlare, Gefle.
Nilsson, A., Kommissionär, Gefle.
Nordin, R., Bankdirektör, Gefle.
Nordström, Sten, Grosshandlare, Gefle.
Norman, A., Skeppsklarerare, Gefle.
Rettig, E., Öfverstelöjtnant, Gefle.
Rosenberg, C., Rådman, Gefle.
Sandström, G., Stadsråd och chef f. K. J. dep., Stockholm.
Sjöberg, A. F., Fabrikör, Gefle.
Schüllerqvist, E. L., Grosshandlare, Gefle.
Sjöström, K., Målaremästare, Gefle.
Stenholm, J., Bankdirektör, Gefle.
Trolle-Bonde, C. J., Grefve †, Trolleholm.
Törnlund, J. P., f. d. Stadskassör, Gefle.
Unge, E., Polismästare, Gefle.
Walén, G., Rådman, Gefle.
Wallgren, G. F. A., Fältintendent, Stockholm.
Weibull, K., Läkare, Gefle.
Vestergren, P. J., Grosshandlare, Gefle.
Vestin, E., f. d. Riksdagsman, Åbydal.

Vestman, A., Hushållningssällskapets sekreterare, Gefle.

Vickberg, V., Apotekare, Gefle.

Åkerhielm, Dan, Redaktör, Baron, Gefle. = 64.

Styrelse 1912:

Herr Landshöfdingen *H. E. G. Hamilton*, Ordförande.

„ Borgmästaren *C. W. Berggren*, v. Ordförande.

„ Lektor *O. Fyhrvall*, Sekreterare.

„ Bankdirektör *J. Stenholm*, Kassaman.

Innehåll:

1772-års kyrko- och tornbygge i Årsunda	sid. 1.
Smärre notiser	„ 19.
Revisionsberättelse	„ 19.
Förteckning öfver föreningens ledamöter 1911 och styrelse 1912	„ 22.

Årsunda kyrka.